МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАЛИШ ДМИТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 336:351.63(477)(043.5)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ПІД ВПЛИВОМ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

СУМИ - 2019

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант:	доктор економічних наук, професор **Школьник Інна Олександрівна**, Сумський державний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Офіційні опоненти:	доктор економічних наук, професор **Виговська Наталія Георгіївна**, Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри фінансів і кредиту
	кандидат економічних наук **Благун Іван Іванович**, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника Міністерства освіти і науки України, викладач кафедри менеджменту і маркетингу

Захист дисертації відбудеться «29» березня 2019 р. о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.06 у Сумському державному університеті за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2..

Автореферат розісланий «28» лютого 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент А.О. Бойко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Фінансова система України, як країни з малою економікою відкритого типу особливо гостро відчуває вплив світової турбулентності. Суттєва незбалансованість світових фінансових ресурсів, їх значний відрив від реального сектору економіки призводить до формування перманентних фінансових криз, що породжує внутрішню нестабільність фінансового сектору національної економіки, відсутність довіри до банківської системи та зниження попиту на кінцеву продукцію, наслідком чого є зниження рівня фінансової безпеки підприємств (далі – ФБП). В таких умовах забезпечення ФБП набуває важливого значення не лише для формування фінансової безпеки держави, а і для захисту фінансових інтересів їх власників, та інших стейкхолдерів – менеджерів, співробітників, контрагентів, банків та інших фінансових установ.

В Україні проблематика забезпечення ФБП знаходиться в центрі уваги широкого кола науковців таких як Бланк І.О., Виговська Н.Г., Єрмошенко М.М., Кривовяз М.А., Коробов В.В., Ляшенко О.М., Нагайчук В.В., Підхомний О.М., Сусіденко О.В., Чеберяко О.В. та інших. Водночас, досить часто ФБП порівнюють з фінансовим станом підприємства, що на наш погляд є не зовсім доречним, оскільки ФБП визначається сформованою на підприємстві фінансовою архітектурою, яка значною мірою залежить від стану фінансового сектору країни. Дослідження стану останнього та його впливу на підприємства реального сектору економіки знайшло своє відображення в роботах як вітчизняних так і зарубіжних науковців Д. Блума, І. Благуна, Ю. Коваленко, М. Корнєєва, Р. Левайна, А. Семенога, К. Федермаєра, Дж. Фінка., П. Хейса І. Школьник.

Проте, віддаючи належне існуючим науковим доробкам вітчизняних та зарубіжних дослідників з даної проблематики, необхідно відмітити, що існує потреба в подальшому розвитку та поглибленні сучасних теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо забезпечення ФБП, враховуючи перманентну нестабільність фінансового сектору економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015), а також у відповідності до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Основні положення дисертації відповідають пріоритетним напрямам науково-дослідних робіт Сумського державного університету. Так, зокрема в межах теми «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (державний реєстраційний номер 0102U006965), обґрунтовано концептуальні засади впливу фінансового сектору на ФБП; теми «Управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U000931) запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання ФБП через призму фінансової архітектури.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є удосконалення теоретичних засад та науково-методичних підходів до формування ФБП в умовах нестабільності фінансового сектору економіки.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

– розвинути концептуальні засади формування системи ФБП на основі її структурно-декомпозиційного аналізу;

– обґрунтувати взаємозв'язок між фінансовою архітектурою підприємства та його фінансовою безпекою;

– поглибити теоретичний базис впливу фінансового сектору на ФБП;

– оцінити сучасний стан та тенденції розвитку фінансового сектору України;

– проаналізувати фінансовий стан підприємств реального сектору економіки з позиції забезпечення їх фінансової безпеки;

– визначити рівень ФБП через використання показників фінансової стійкості;

– оцінити рівень ФБП через призму фінансової архітектури;

– розробити та обґрунтувати науково-методичний підхід щодо визначення стану та динаміки патернів ФБП;

– здійснити індивідуальне та інтегральне оцінювання рівня ФБП на основі запропонованого науково-методичного підходу.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі забезпечення ФБП в умовах нестабільного розвитку фінансового сектору України.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення формування та оцінювання ФБП в умовах нестабільного розвитку фінансового сектору України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи складають фундаментальні положення теорії фінансів, грошей і кредиту, корпоративних фінансів, теорії структури капіталу підприємств, а також теоретичний доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячений проблемам забезпечення ФБП та розвитку фінансового сектору. Для вирішення поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: наукова абстракція, індукція та дедукція, аналіз та синтез, логічне узагальнення – при уточненні категоріального апарату – визначенні сутності ФБП, систематизації ключових теорій структури капіталу, визначення напрямів впливу фінансового сектору на ФБП, порівняльний та економіко-статистичний аналіз – при дослідженні сучасного стану та тенденцій розвитку фінансового сектору економіки, підприємств реального сектору економіки, кореляційно-регресійний метод – при оцінюванні стану ФБП та визначенні факторів, що на неї впливають, метод кластеризації та узагальнена функція бажаності Харрінгтона – при розробці науково-методичного підходу для визначення стану ФБП. Економіко-математичне моделювання проведено за допомогою пакету прикладних програм MS Office Excel, Viscovery SOMine.

Інформаційно-фактологічною базою дисертаційної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують засади функціонування корпоративних фінансів та фінансового ринку; звітні і статистичні дані Державної служби статистики України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, фінансова і статистична звітність підприємств за даними Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, матеріали офіційних сайтів підприємств та наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з питань формування ФБП та функціонування фінансового ринку.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в удосконаленні науково-методичних підходів до формування ФБП під впливом нестабільності функціонування фінансового ринку.

Найбільш вагомими результатами дослідження є такі:

вперше:

– розроблено науково-методичний підхід до визначення та прогнозування рівня ФБП, базуючись на 3 групах фінансових показників (майновий стан та ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність та рентабельність) з використанням самоорганізованих карт Кохонена, що дозволило сформувати відповідні патерни та визначити поточну динаміку стану ФБП і вектор її подальшого руху;

удосконалено:

– науково-методичний підхід щодо визначення інтегрального показника стану фінансової безпеки в розрізі видів економічної діяльності реального сектору та економіки в цілому на основі використання функції бажаності Харінгтона, що на відміну від існуючих дозволяє здійснити об’єктивну оцінку в т.ч. за умови відсутності частини параметрів в різних групах показників;

– науково-методичний підхід до оцінювання ФБП через систему показників фінансової стійкості шляхом введення коефіцієнта внутрішнього (власного) забезпечення ФБП як відношення приросту нерозподіленого прибутку до приросту власного капіталу підприємства, що на відміну від існуючих відображає зацікавленість власників підприємства у фінансуванні його розширеного відтворення;

– основні напрями впливу фінансового сектору на стан ФБП шляхом визначення взаємодії між банківським, фондовим та страховим секторами, та фінансовою архітектурою підприємства, що на відміну від існуючих враховує як кількісні фінансові показники (структура капіталу) так і якісні (структура власності та стан корпоративного управління);

набуло подальшого розвитку:

– розуміння економічного змісту понять:

- ФБП як такого стану структури капіталу, який забезпечує абсорбацію зовнішніх та внутрішніх економічних шоків за рахунок сформованого запасу фінансової міцності та захищає інтереси стейкхолдерів в умовах існуючої фінансової архітектури підприємства, що на відміну від існуючих враховує інтереси стейкхолдерів підприємств;

- «фінансова архітектура підприємства» як триєдина цілісність структури капіталу, структури власності та корпоративного управління, що в сукупності визначає формування та забезпечення відповідного рівня ФБП;

– систематизація детермінант фінансового левериджу підприємства, відповідно до базових теорій (статичних та динамічних) структури капіталу, які згруповано в екзогенну та ендогенну групу, що дозволяє врахувати вплив сформованої фінансової архітектури на рівень ФБП;

– методи захисту ФБП, які використовуються як протидія фінансовому рейдерству, що на відміну від існуючих базується на взаємозв'язку між сформованою фінансовою архітектурою та рівнем ФБП.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що основні наукові положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій щодо забезпечення ФБП. Зокрема, науково-методичний підхід в частині аналізу рівня ФБП шляхом використання групи показників та залежності між ними, що характеризують стан фінансової архітектури підприємства, а також пропозиції щодо методів захисту від фінансового рейдерства були використанні в діяльності ТОВ «СБТК» (довідка № 39 від 21.11.2018 р.); методичний підхід щодо визначення інтегрального показника стану та стратегічного вектору ФБП використовуються в діяльності ТОВ «Сумський машинобудівний завод» (довідка № 12/48-10.18 від 16.10.2018 р.).

Результати дисертації використані в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Корпоративні фінанси», «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання», «Управління фінансами акціонерних товариств», «Управління фінансовою безпекою підприємств» «Фінансовий ринок» (акт від 28 листопада 2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею. Наукові положення, висновки рекомендації та пропозиції, які виносяться на захист, були одержані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Внесок автора в праці, опубліковані в співавторстві, наведено у переліку основних публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені у дисертації, доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2016); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» (м. Суми, 2016-2018 рр.); II Міжнародна науково-практична конференція «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо-, і мікрорівнях економіки» (м. Дніпро, 2017

р.); ІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки» (м. Одеса, 2017 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 2018 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Модернізація фінансово-кредитної системи» (м. Київ, 2018 р.); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Фінансування, інвестування та кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці» (м. Дніпро, 2018 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації опубліковані у наукових працях загальним обсягом 4,95 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,47 друк. арк., у тому числі: 6 статей у наукових фахових виданнях України (з них 5 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 9 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Структура і зміст дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 271 сторінку, у тому числі сторінок основного тексту 193, 26 таблиць, 50 рисунків, 10 додатків та список використаних джерел із 222 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі дисертації **«Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах нестабільності фінансового сектору»** проведено структурно-декомпозиційний аналіз дефініції ФБП, обґрунтовано взаємозв’язок між фінансовою архітектурою підприємства та його фінансовою безпекою; поглиблено теоретичний базис впливу фінансового сектору на ФБП.

ФБП є фундаментом для формування фінансової безпеки держави, оскільки саме на мікрорівні формуються якісні фінансові потоки між суб’єктами господарювання, працівниками та державою. Водночас забезпечення ФБП ускладнюється постійною нестабільністю функціонування фінансового сектору та проявом фінансових криз.

Проведений структурно-декомпозиційний аналіз дефініції «фінансова безпека підприємства» дозволив систематизувати існуючі підходи та виокремити основні з них: як певний фінансовий стан, чи стан фінансових ресурсів; як результат керованості процесів, а отже можливість розробляти і реалізовувати фінансову стратегію, спрямовану на захищеність інтересів; як можливість або здатність нейтралізувати загрози, як гармонізація фінансових інтересів підприємства, як здатність зберігати та нарощувати фінансовий потенціал. Обґрунтовано, що існуючі визначення ФБП не враховують інтереси стейкхолдерів та запропоновано власне розуміння даного поняття, а саме під ФБП – розглядається такий стан структури капіталу, який забезпечує поглинання (абсорбацію) зовнішніх та внутрішніх економічних шоків за рахунок сформованого

запасу фінансової міцності та захищає інтереси стейкхолдерів в умовах існуючої фінансової архітектури підприємства.

Запропоновано концептуальне розуміння ФБП, що передбачає визначення стратегічної та оперативної мети, принципи, методи та інструменти забезпечення ФБП. На відміну від існуючих в авторському розумінні суб'єктно-об'єктна структура ФБП представлена їх фінансовою архітектурою, яку запропоновано розглядати як триєдину цілісність структури капіталу, структури власності та корпоративного управління, що в сукупності визначає формування та забезпечення відповідного рівня ФБП (рис. 1).

Виокремлено п'ять основних підходів до визначення об'єкта ФБП, а саме – фінансовий стан, як правило з ключовим акцентом на фінансову стійкість, загрози, фінансовий потенціал, фінансовий інтерес та результат керованості фінансовим процесом. Зазначено, що всі виокремлені об'єкти між собою взаємопов'язані, оскільки відображають різні сторони процесу прийняття фінансових рішень. Водночас основою для їх визначення є один і той же інформаційний простір, а саме дані фінансової та бухгалтерської звітності підприємства.

Обґрунтовано, що в контексті авторського визначення ФБП через призму фінансової архітектури об'єктом є капітал підприємства, оскільки в ньому концентруються всі наслідки як корпоративного управління так і бачення власниками цього підприємства фінансової стратегії його подальшого розвитку.

Враховуючи, що структура капіталу є об'єктом ФБП, проведено систематизацію ключових теорій структури капіталу та виокремлено: статичні теорії структури капіталу (теорія чистого операційного прибутку, традиційна теорія, теорія Міллера-Модільяні та її модифікації, статична компромісна теорія) та динамічні теорії (динамічна компромісна теорія; теорії асиметрії інформації – сигнальна теорія, теорія агентських витрат, теорія ієрархій; поведінкові теорії – теорія корпоративного контролю, стейкхолдерів, впливу менеджерів, інформаційних каскадів; теорія відстеження ринку; теорія «free cash flow»). На підставі систематизації базових теорій (статичних та динамічних) структури капіталу детермінанти фінансового левериджу підприємства згруповано в екзогенну та ендогенну групу.

Визначено, що вплив фінансового сектору на ФБП, проявляється через формування структури капіталу підприємства (під впливом банківського та фондового секторів), структуру власності (фондовий сектор) та відповідно страхування фінансових ризиків (страховий сектор) (рис. 2). Сформована та потенційно можлива структуру капіталу формує фінансові ризики підприємства. З цієї точки зору фінансовий ризик, це ризик, який беруть на себе власники підприємства, використовуючи позиковий капітал у вигляді банківських кредитів (банківський сектор) та корпоративних облігацій – (фондовий сектор), а також регулюючи структуру капіталу через зміни обсягу власного капіталу за рахунок внутрішніх джерел його поповнення – чистого прибутку, та зовнішніх джерел – в подальшому через публічну пропозицію акцій.

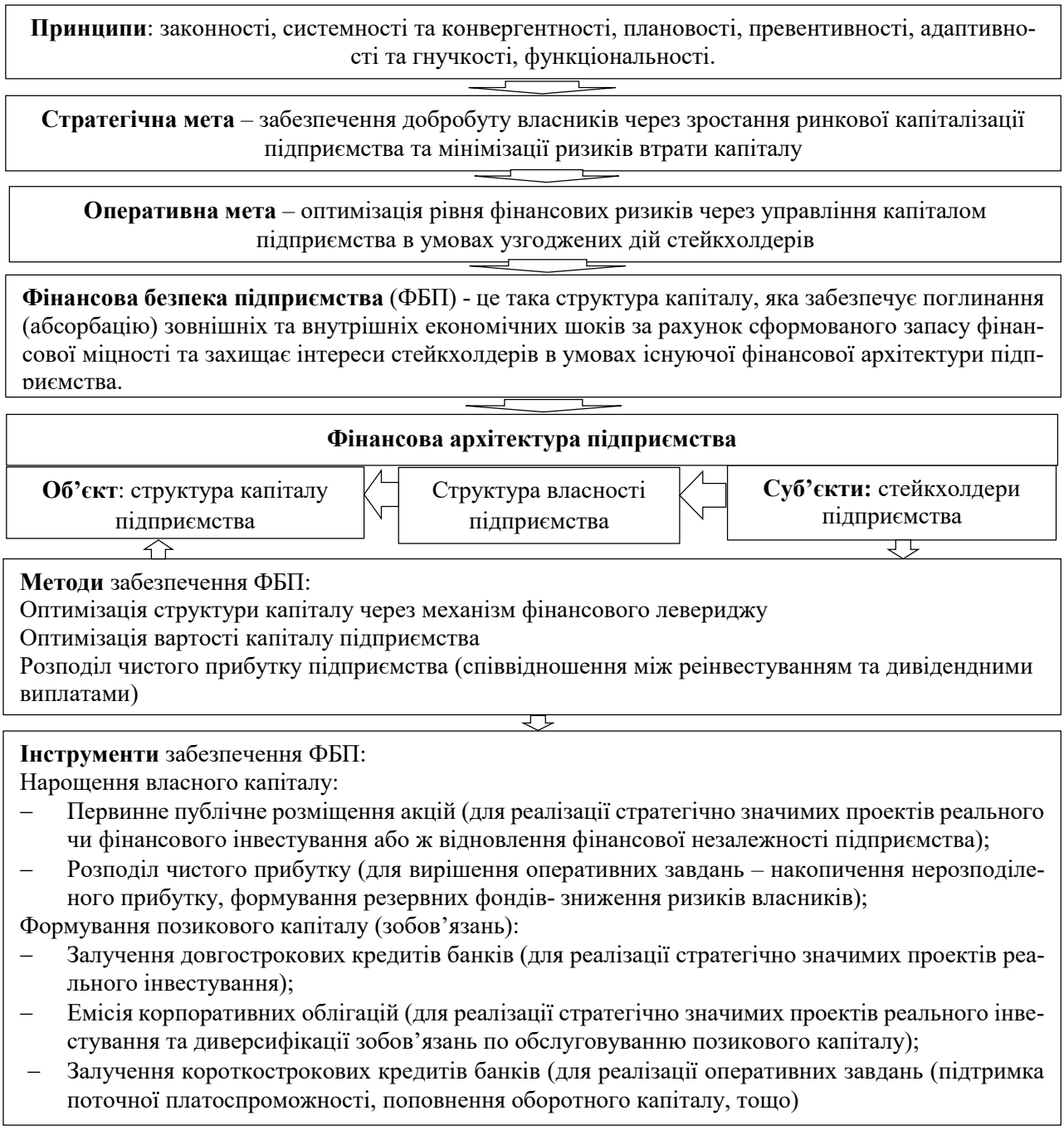

Рисунок 1 – Концептуальне розуміння ФБП

Фінансовий сектор має безпосередній вплив на ФБП через сформовану на ньому фінансову архітектуру, яка включає наявну структуру власності (з урахуванням наявності мажоритарних та міноритарних акціонерів), сформовану власниками команду топ-менеджменту, які у взаємодії визначають стратегію корпоративного управління та доручають менеджерам проводити оперативне управління підприємством, а також сформовану у взаємодії цих стейкхолдерів структуру капіталу, з врахуванням стратегії її подальшої зміни.

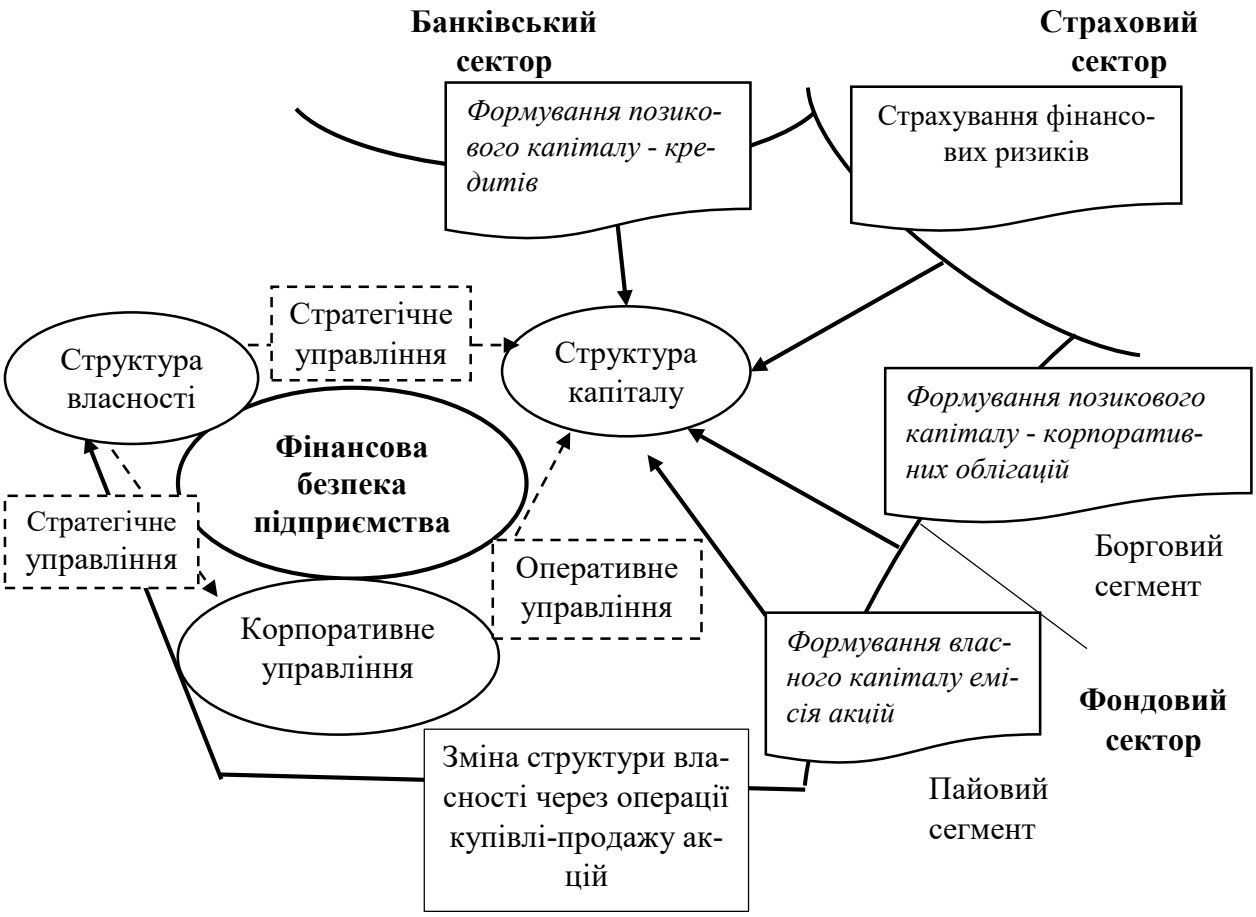

Рисунок 2 – Концептуальні засади впливу фінансового сектору ФБП

В другому розділі роботи **«Формування фінансової безпеки підприємств в Україні під впливом фінансового сектору»** оцінено сучасний стан та тенденції розвитку фінансового сектору України; проаналізовано фінансовий стан підприємств реального сектору економіки з позиції забезпечення їх фінансової безпеки; визначено рівень ФБП через використання показників фінансової стійкості.

Фінансовий сектор економіки України розвивається досить динамічно, але при цьому має всі ознаки нестабільності, оскільки фактично знаходиться в стані неперервної фінансової кризи, що має суттєвий вплив на ФБП. В роботі фінансовий сектор досліджено з позиції двох ключових сегментів – банківського, оскільки він є визначальним у формуванні умов використання довго- та короткострокових кредитів та фондового – через його реальний та потенційний вплив на стан власного капіталу підприємства та можливості його використання для первинного публічного розміщення акцій, а також щодо можливості розміщення корпоративних облігацій як альтернативи банківському кредитуванню.

Ключову роль серед фінансових посередників відіграють банківські установи тому фінансовий сектор України має ознаки банкоцентричності. Активи банків протягом всього аналізованого періоду з 2007 по 2017 роки суттєво перевищують активи небанківських фінансових установ, в тому числі і

страхових компаній – більше ніж в 10 разів. Характеризуючи в цілому поведінку активів всіх фінансових посередників констатуємо, що їх обсяг за період досить суттєво коливається, при цьому з 2007 по 2012 роки спостерігалась висхідна динаміка, а в останні роки їх абсолютні та відносні значення – зокрема частка у ВВП – досить суттєво скорочуються, що обумовлено макроекономічним станом в цілому, а також заходами з боку НБУ щодо очищення банківського сегменту, тобто фінансовий сектор країни звужується, що має негативні наслідки для розвитку підприємств реального сектору економіки.

Порівняння двох ключових сегментів фінансового сектору України – банківського та фондового підтвердили тезу про те, що фінансовий сектор України має ознаки банкоцентричного,– оскільки частка активів банків у ВВП становить більше 50 %, а частка ринкової капіталізації лише 1%, при чому останній показник скоротився з 29 % у 2014 до 3 % у 2015 та 1% у 2017 р.

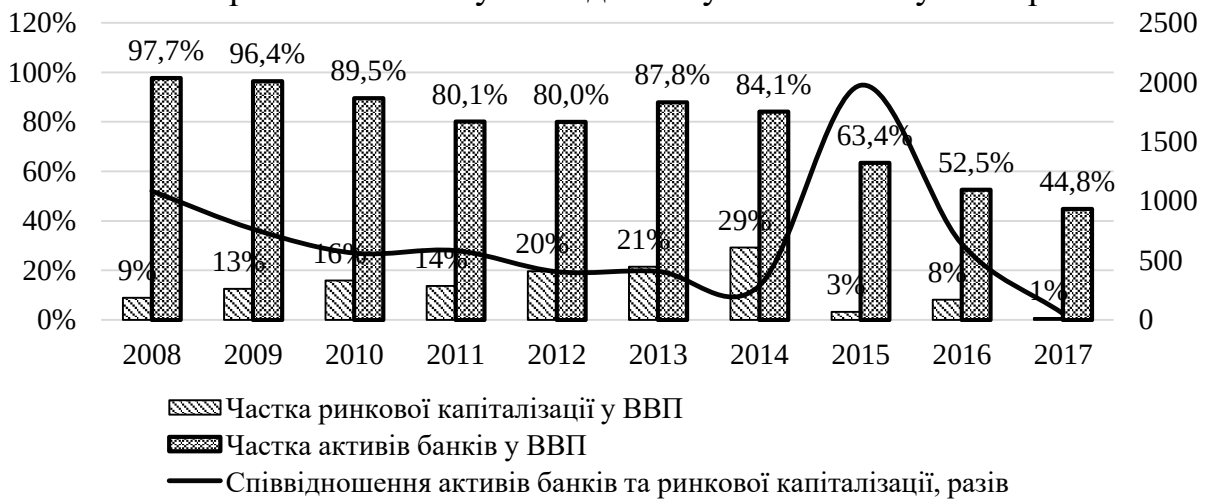

Рисунок 3 – Динаміка показників частки ринкової капіталізації та активів банків у валовому внутрішньому продукті та співвідношення активів банків та ринкової капіталізації

Для забезпечення ФБП важливу роль відіграють довгострокові джерела фінансування економіки, але їх частка в структурі ВВП є несуттєвою, та значно не впливає на підвищення ФБП (рис. 4). Надання банками довгострокових кредитів на потреби розвитку реального сектору економіки ускладнюється тим, що значна частка депозитної бази є короткостроковою. Встановлено, що довгострокова база на кінець аналізованого періоду суттєво відрізнялась від попередніх років, та являє собою рівномірний розподіл між довгостроковими кредитами та емітованими акціями. Використання корпоративних облігацій є вкрай обмеженим. На фоні уповільнення використання кредитів та в цілому довгострокових джерел фінансування діяльності підприємств позитивним моментом є зменшення ставки відсотку по кредитам, особливо по короткостроковим.

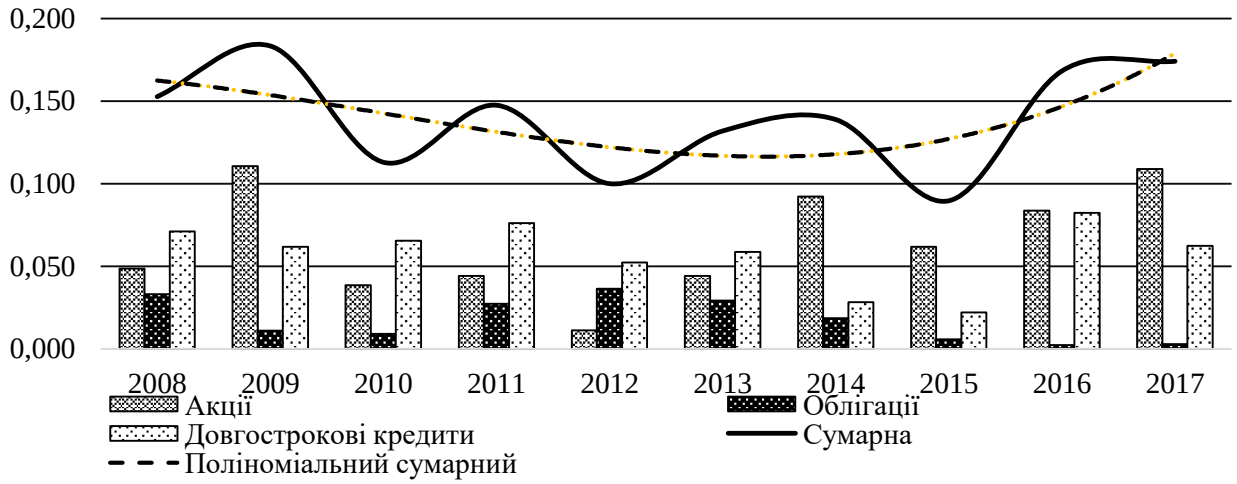

Рисунок 4 – Частка довгострокових джерел фінансування економіки у валовому внутрішньому продукті

Фінансовий стан в розрізі окремих ВЕД реального сектору економіки, а саме: добувної, харчової, хімічної промисловості, машинобудування, енергетики та телекомунікацій (їх частка в сумарних активах в економіці країни становить більше 20 %), є досить складним та таким, що наближається до критичного. Враховуючи динаміку активів цих ВЕД, обґрунтовано, що відбувається зміна структури реального сектору економіки, помітне скорочення активів машинобудування та телекомунікацій, а також поступове скорочення хімічної та харчової промисловості. Усталеними є активи енергетики та добувної промисловості.

Основні фінансові показники в розрізі ВЕД знаходяться на рівні, що може характеризувати фінансовий стан як нестабільний або критичний. Стан зносу основних засобів в розрізі ВЕД, критичний, або ж близький до нього. Більшість ВЕД показують тенденцію щодо зниження коефіцієнта автономії, зростання коефіцієнта фінансового левериджу та низького рівня забезпечення ФБП. При цьому негативною є тенденція щодо зростання частки короткострокових джерел фінансування, зокрема кредиторської заборгованості, що означає, що значна частина підприємств працюють в основному в умовах агресивної політики фінансового менеджменту. Така ситуація може провокувати зниження рівня ФБП, та, набуваючи масового характеру, може формувати передумови для затяжної кризи, пов’язаної з недостатністю недорогого позикового капіталу в реальному секторі економіки.

Проведене оцінювання ФБП через призму фінансової стійкості засвідчило суттєву розбіжність в цих показниках. При цьому більшість із обраних для дослідження підприємств мають стійкий фінансовий стан за абсолютними показниками та тенденції їх розвитку не співпадають з показниками в розрізі ВЕД, що пояснюється тим, що серед обраних підприємств представлені в основному лідери.

В цілому станом на кінець 2016 року із 55 аналізованих підприємств 24 мали значення нижче нормативного з них 6 підприємств можна вважати фінансово незалежними та фінансово безпечними. Критичною з точки зору ФБП є ситуація, що склалась на 6 інших підприємствах (ПАТ «Запоріжтрансформатор», ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання», ПАТ «Азот», ПАТ «Сумихімпром», ПрАТ «Євраз Дніпровський металургійний комбінат» ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»), в яких сформовано від'ємне значення власного капіталу. Крім того, з точки зору аналізу тривимірного компонента фінансової стійкості всі ці підприємства демонструють низький рівень ФБП, а ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання» – критичний рівень ФБП, що супроводжується катастрофічним фінансовим ризиком.

В роботі запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання ФБП через систему показників фінансової стійкості шляхом введення коефіцієнта внутрішнього (власного) забезпечення ФБП як відношення приросту нерозподіленого прибутку до приросту власного капіталу підприємства, що на відміну від існуючих відображає зацікавленість власників підприємства у фінансуванні його розширеного відтворення. Результати розрахунків (табл. 1) засвідчують, що в більшості підприємств власники зацікавлені в подальшому розширеному відтворенні.

Таблиця 1 – Динаміка коефіцієнта внутрішнього забезпечення ФБП (фрагмент)

ВЕД	Підприємство	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Харчова	Світоч	0,41	1,00	1,00	1,00	1,00	1,07	1,00	1,00	1,00
	Полтвакондитер	0,72	0,95	0,98	1,00	0,37	1,26	0,10	0,95	1,00
	Харківська бісквітна фабрика	0,74	0,99	0,77	0,83	0,99	0,45	1,03	1,00	1,04
	АВК	0,59	0,27	0,43	0,37	0,45	2,56	0,34		11,74
	Ласощі	0,41	1,00	1,00	1,00	1,00	0,09	0,89		
	Житомирський маслозавод	0,80	1,00	1,00	1,00	1,00	1,15	1,04	0,97	1,00
	Вінтер	0,25	1,00	0,95	0,91	0,90	1,04	0,70	1,00	
	Геркулес	0,55	0,87	0,64	0,24	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
	Монделіс Україна	0,75	1,00	0,82	0,89	1,00	1,00	1,55	0,76	0,98
	Конті	0,68	-0,96	1,12	0,57	1,47	1,15		5,55	1,18

В третьому розділі роботи **«Удосконалення науково-методичних засад забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах нестабільності функціонування фінансового сектору»** оцінено рівень ФБП через призму фінансової архітектури; розроблено та обґрунтовано науково-методичний підхід щодо визначення стану та динаміки патернів ФБП та здійснено індивідуальне та інтегральне оцінювання.

Оцінювання ФБП через призму фінансової архітектури здійснено через аналіз формування структури та вартості капіталу. Для вітчизняних підприємств визначення вартості капіталу на основі фінансової звітності є складним

процесом, оскільки значна частина підприємств не надають повноцінну фінансову звітність. Стосовно аналізу в розрізі ВЕД, то на відміну від інших країн провести його неможливо, оскільки відсутня відповідна статистична база.

Аналіз впливу рівня ФБП через сформовану структуру капіталу на доходи, що отримують власники підприємства показав, що в передкризовий 2007 рік більшість підприємств з досліджуваної вибірки мали зконцентровану залежність між плечем фінансового важелю (в межах від 0,01 до 0,4) та рентабельністю власного капіталу (від 0 до 0,3), аналогічна ситуація спостерігається і в 2016 році, за виключенням декількох підприємств, які мали аномально високі значення показника рентабельність власного капіталу – вище 0,5.

Проведений аналіз стану власності на досліджуваних підприємствах засвідчив, що з 55 проаналізованих підприємств, лише 4 (ПАТ «Дніпровагонмаш», ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ПАТ «Дніпроазот», ПАТ «Полтаваобленерго») мають нестійку структуру власності – власники змінювались майже кожного року. За виключенням 4 підприємств (ПАТ «Моторсіч» (32,55 %), ПАТ «Кременчуцький колісний завод» (30,11%), ПАТ «Дніпроазот» (33 %), ПАТ «Київмедпрепарат» (37,96 %)), всі інші підприємства мають рівень концентрації власного капіталу досить високий. Як правило, більшість підприємств мають від одного до чотирьох – п’яти власників. При цьому із 55 досліджуваних підприємств 30 мають власників, іноземного походження, більшість із яких зареєстровані в офшорах.

В Україні існує проблема щодо захисту інтересів та прав власників, оскільки тривалий час першу позицію серед всіх економічних злочинів посідає незаконне привласнення майна. В роботі систематизовано види рейдерства: силове рейдерство, рейдерство як елемент корупційних схем, рейдерство з використанням шахрайських дій та кіберзлочинів та фінансове рейдерство (рис. 5).

Рисунок 5 – Методи забезпечення ФБП за умови фінансового рейдерства

Останнє є важливим з точки зору забезпечення ФБП та передбачає проведення операцій для здійснення ворожого поглинання всупереч бажанню власників.

Зазначено що воно може мати як позитивні так і негативні наслідки. Визначено, що сформована структура власності може стати підставою для здійснення фінансового рейдерства, враховуючи це систематизовано методи захисту ФБП, які використовуються як протидія фінансовому рейдерству, що на відміну від існуючих базуються на взаємозв'язку між сформованою фінансовою архітектурою та рівнем ФБП.

Базуючись на 3 групах фінансових показників (майновий стан та ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність та рентабельність) розроблено науково-методичний підхід до визначення та прогнозування рівня ФБП, з використанням самоорганізованих карт Кохонена, що дозволило сформувати як поточну динаміку стану ФБП так і вектор його подальшого руху (рис. 6).

I етап. Формування системи показників, за допомогою яких буде сформована загальна карта кластерів.

Було відібрано 55 підприємств України: добувної (6 підприємств), енергетичної (12 підприємств), машинобудівної (9 підприємств), металургійної (5 підприємств), фармацевтичної (6 підприємств), харчової (11 підприємств), хімічної промисловості (3 підприємства) та телекомунікацій (3 підприємств), за період 2007-2016 рр. З 28 відносних показників, що увійшли в модель сформовано 3 групи показників: група показників, що характеризують майновий стан та ліквідність підприємства (H_1) – 9 показників; група показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства (H_2) – 10 показників; група показників, що характеризують ділову активність та рентабельність діяльності підприємств України (H_3) – 9 показників.

II етап. Проведення нормалізації вхідних даних моделі.

$$E(e_q) \xrightarrow{НОРМ} E^H(E_q), q = 1, \dots, Q$$

III етап. Процес оптимізації вхідних даних на основі функції бажаності Харрінгтона.

$$E_q^H(s_k) = \frac{E(S_k)}{\max\limits_{S_i \in S} E_1(S_i)}, q = 1, \dots, Q; k = 1, \dots, m$$

$$H_i = \sqrt[n]{\prod_{k=1}^{n} h_k} \qquad h_k = exp(-exp(-x_k))$$

IV етап. Обробка даних моделі з використанням Viscovery SOMine. Налаштування параметрів навчання карт та побудова загальної карти Кохонена.

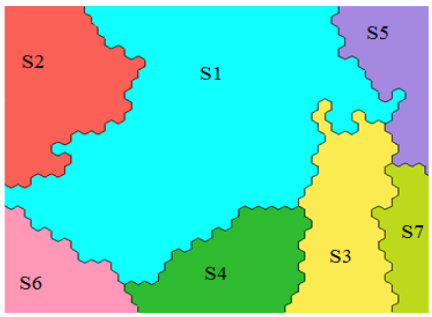

Кластер	Питома вага кластеру	Синтезуюча функція			Розподіл			Ранг	Група підприємств
		H_1	H_2	H_3	H_1	H_2	H_3		
S_1	39,27%	0,5377	0,5953	0,5604	3	3	3	2	Стабільні підприємства, задовільний рівень забезпечення ФБП
S_2	20,73%	0,6318	0,6425	0,6012	4	4	3	1	Потужні підприємства, високий рівень забезпечення ФБП
S_3	8,55%	0,4674	0,1674	0,3288	3	1	2	6	Підприємства у кризовому стані, критичний рівень забезпечення ФБП
S_4	12,36%	0,5207	0,0556	0,559	3	1	3	4	Проблемні підприємства, низький рівень забезпечення ФБП
S_5	6,00%	0,0423	0,5033	0,5455	1	3	3	5	Проблемні підприємства, низький рівень забезпечення ФБП
S_6	9,64%	0,5968	0,6284	0,404	3	3	3	3	Стабільні підприємства, задовільний рівень забезпечення ФБП
S_7	3,45%	0,4747	0,0395	0,0176	3	1	1	7	Підприємства на стадії банкрутства, незадовільний рівень забезпечення ФБП

V етап. Перевірка адекватності моделі шляхом введення умовного підприємства.

Рисунок 6 – Моделювання оцінювання ФБП

Для отримання неупередженої інформації щодо реального стану ФБП, а також в подальшому надання рекомендацій щодо вектору розвитку їх фінансової діяльності запропоновано науково-методичний підхід щодо визначення інтегрального показника стану фінансової безпеки за ВЕД реального сектору на основі використання функції бажаності Харінгтона, що дозволяє здійснити об'єктивну оцінку в т.ч. за умови відсутності частини параметрів в різних групах показників.

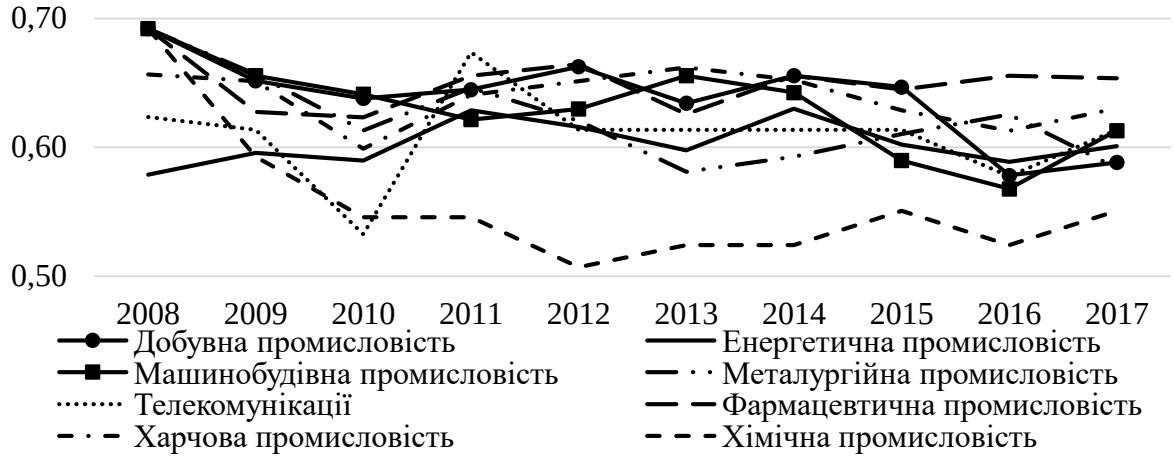

Рисунок 7 – Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки за ВЕД

В результаті розрахунків інтегрального показника фінансового стану економіки України доведено, що її фінансовий стан стабільно погіршується та є кризовим, що свідчить про надміру низький рівень фінансової безпеки. При цьому найбільш суттєвий вплив на подальший позитивний розвиток з виходом на показники чистої рентабельності діяльності можливий за умови формування у фінансовому секторі економіки капіталу з низькою вартістю з можливістю отримати його в достатньому обсязі для здійснення реконструкцій та модернізацій та в першу чергу як «довгих» грошей.

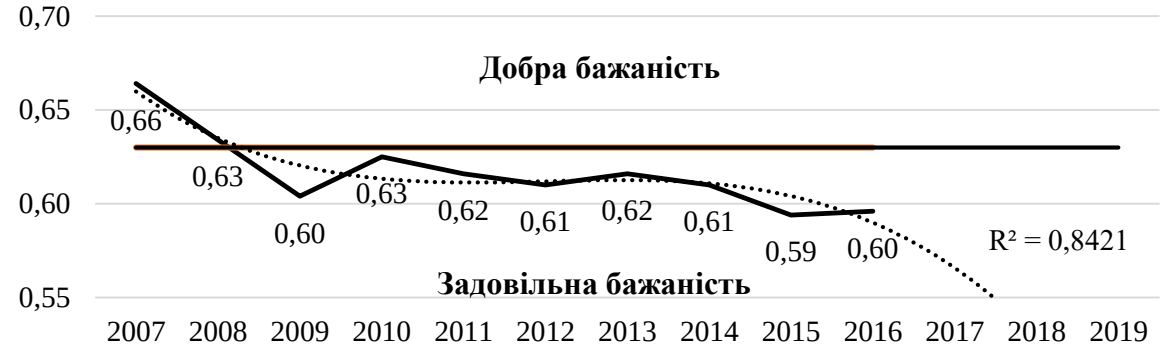

Рисунок 8 – Інтегральна оцінка фінансового стану економіки України

ВИСНОВКИ

У дисертації надано теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає в розвитку теоретичних засад та в удосконаленні існуючих науково-методичних підходів та практичного інструментарію забезпечення ФБП в умовах нестабільності фінансового сектору.

За результатами дослідження зроблено такі висновки:

1. На основі проведеного структурно-декомпозиційного аналізу дефініції «фінансова безпека підприємства» розвинуто концептуальні засади її забезпечення та визначено суб'єкти, об'єкти, стратегічну та оперативну мету, принципи, методи та інструменти забезпечення ФБП. Обґрунтовано, що існуючі визначення ФБП не враховують інтереси стейкхолдерів та запропоновано власне розуміння даного поняття, як такого стану структури капіталу, який забезпечує поглинання (абсорбацію) зовнішніх та внутрішніх економічних шоків за рахунок сформованого запасу фінансової міцності та захищає інтереси стейкхолдерів в умовах існуючої фінансової архітектури підприємства.

2. Доведено, що суб'єктно-об'єктна структура ФБП визначається сформованою на підприємстві фінансовою архітектурою, під якою розуміємо триєдину цілісність структури капіталу, структури власності та корпоративного управління, що в сукупності визначає формування та забезпечення відповідного рівня ФБП.

3. Враховуючи, що структура капіталу є об'єктом ФБП, проведено систематизацію ключових теорій структури капіталу та виокремлено статичні та динамічні теорії структури капіталу. На підставі цього систематизовано детермінанти фінансового левериджу підприємства, відповідно до виокремлених теорій структури капіталу, які згруповано в екзогенну та ендогенну групу що на відміну від існуючих дозволяє врахувати вплив сформованої фінансової архітектури на рівень ФБП.

4. Визначено, що вплив фінансового сектору на ФБП, проявляється через формування структури капіталу підприємства (під впливом банківського та фондового секторів), структуру власності (фондовий сектор) та відповідно страхування фінансових ризиків (страховий сектор). Фінансовий сектор має безпосередній вплив на ФБП через сформовану на ньому фінансову архітектуру, яка включає наявну структуру власності (з урахуванням наявності мажоритарних та міноритарних акціонерів), сформовану власниками команду топменеджменту, які у взаємодії визначають стратегію корпоративного управління та доручають менеджерам проводити оперативне управління підприємством, а також сформовану у взаємодії цих стейкхолдерів структуру капіталу, з врахуванням стратегії її подальшої зміни.

5. Фінансовий сектор економіки України розвивається динамічно, але при цьому має всі ознаки нестабільності, оскільки знаходиться в стані неперервної фінансової кризи, що має суттєвий вплив на ФБП. Ключову роль серед фінансових посередників відіграють банківські установи тому фінансовий сектор України має ознаки банкоцентричності оскільки частка активів банків у ВВП становить більше 50 %, а частка ринкової капіталізації лише 1%,

при чому останній показник скоротився з 29 % у 2014 до 3 % у 2015 та 1% у 2017 р.

6. Фінансовий стан окремих ВЕД реального сектору економіки, а саме: добувної, харчової, хімічної промисловості, машинобудування, енергетики та телекомунікацій (їх частка в сумарних активах в економіці країни становить більше 20 %), є складним та таким, що наближається до критичного. Враховуючи динаміку активів цих ВЕД, обґрунтовано, що відбувається зміна структури реального сектору економіки, помітне скорочення активів машинобудування та телекомунікацій, а також поступове скорочення хімічної та харчової промисловості. Усталеними є активи енергетики та добувної промисловості.

7. В цілому станом на кінець 2016 року із 55 аналізованих підприємств 24 мали значення нижче нормативного з них 6 підприємств можна вважати фінансово незалежними та фінансово безпечними. Критичною з точки зору ФБП є ситуація, що склалась на 6 інших підприємствах (ПАТ «Запоріжтрансформатор», ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання», ПАТ «Азот», ПАТ «Сумихімпром», ПрАТ «Євраз Дніпровський металургійний комбінат» ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»), в яких сформовано від'ємне значення коефіцієнта за рахунок сформованого від'ємного значення власного капіталу. В роботі удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання ФБП через систему показників фінансової стійкості шляхом введення коефіцієнта внутрішнього (власного) забезпечення ФБП як відношення приросту нерозподіленого прибутку до приросту власного капіталу підприємства, що на відміну від існуючих відображає зацікавленість власників підприємства у фінансуванні його розширеного відтворення.

8. Систематизовано методи захисту ФБП, які використовуються як протидія фінансовому рейдерству, що на відміну від існуючих базується на взаємозв'язку між сформованою фінансовою архітектурою та рівнем ФБП.

9. Розроблено та обґрунтовано науково-методичний підхід щодо визначення інтегрального показника стану ФБП як в розрізі ВЕД реального сектору так і по економіці в цілому на основі використання функції бажаності Харінгтона, що на відміну від існуючих дозволяє здійснити об'єктивну оцінку в т.ч. за умови відсутності частини параметрів в різних групах показників.

10. Визначено поточну динаміку стану ФБП і вектор його подальшого руху на основі розробленого науково-методичного підходу до визначення та прогнозування рівня ФБП, що базуються на 3 групах фінансових показників (майновий стан та ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність та рентабельність) з використанням самоорганізованих карт Кохонена.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Малиш Д.О. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія

економіка. Том XVIII. Випуск 301. Маріуполь. 2017. С. 122-131 (0,55 друк. арк.).

2. Малиш Д.О. Фінансова архітектура підприємства як основа його фінансової безпеки. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». Випуск 28. 2017. С. 200-203 (Index Copernicus) (0,48 друк. арк.).

3. Малиш Д.О. Фінансова безпека підприємства: структурно-декомпозиційний аналіз. Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». 2017. Т. 22. Випуск 8 (61). С. 112-116 *(Index Copernicus та ін.)* (0,48 друк. арк.).

4. Школьник І. О., Малиш Д. О., Козьменко Є. С. Структура капіталу підприємства: систематизація теоретичних підходів у контексті фінансової архітектури підприємства. Бізнес Інформ. 2018. №3. С. 315-322. *(Index Copernicus та ін.)* (0,58 друк. арк). *Особистий внесок: систематизовано фактори, що впливають на структуру капіталу підприємства, запропоновано теоретичну базу формування фінансової архітектури підприємства. (0,3 друк. арк.).*

5. Малиш Д.О. Роль фінансового сектору у фінансуванні підприємств реального сектора економіки. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Т. 28. № 2. 2018. С. 79-84 *(Index Copernicus та ін.)* (0,62 друк. арк.).

6. Малиш Д.О., Душак М.І. Фінансова архітектура підприємства як основа протидії фінансовому рейдерству. Причорноморські економічні студії. 2018. – Вип. 36. – С. 138-148 *(Index Copernicus)* (0,5 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено методи захисту фінансової безпеки підприємства від фінансового рейдерства, в контексті фінансової архітектури підприємства, проведено аналіз стану власності на провідних вітчизняних підприємствах різних ВЕД реального сектору економіки)* (0,3 друк. арк.).

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

7. Малиш Д.О. Фінансова безпека підприємства: теоретичні аспекти . Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Полтава, 10 листопада 2016). Полтава: ПолтНТУ, 2016. С. 128-131 (0,25 друк. арк.)

8. Малиш Д.О. Огляд методичних підходів до оцінювання фінансової безпеки підприємства. Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: зб. матеріалів І Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Суми 23-24 листопада 2016 р). Суми: СумДУ, 2016. С. 61-65 (0,19 друк. арк.)

9. Малиш Д.О. Сутнісні характеристики суб'єктів фінансової безпеки підприємства. Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо-, і мікрорівнях економіки: матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 17-18 березня 2017 р.). У 2-х частинах. Дніпро: ПДАБА, 2017. Ч. 2. С. 52-55 (0,24 друк. арк.)

10. Малиш Д.О. Вплив стану фінансового ринку на фінансову безпеку вітчизняних підприємств. Актуальні питання функціонування фінансового ри-

нку в умовах кризових явищ світової економіки: матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Одеса, 20-21 квітня 2017 р.). Одеса: ОНЕУ, 2017. С. 72-76 (0,24 друк. арк.)

11. Малиш Д.О. Фінансова архітектура підприємства: базові елементи Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: зб. матеріалів ІІ Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Суми, 23 листопада 2017 р.) Суми, СумДУ, 2017. С. 108-112 (0,21 друк. арк.)

12. Малиш Д.О. Детермінанти фінансового левериджу підприємства. Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Одеса, 23 березня 2018 р.). Одеса: ОНЕУ. 2018. С. 34-36 (0,1 друк. арк.)

13. Малиш Д.О. Щодо сутності фінансового сектору в Україні. Модернізація фінансово-кредитної системи : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 березня 2018 р.) / відп. Ред. Н.П. Шульга. Київ: КНТЕУ, 2018. С. 60-62 (0,14 друк. арк.)

14. Малиш Д.О. Теоретичні аспекти впливу фінансового сектору на фінансову безпеку підприємства. Фінансування, інвестування та кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (м. Дніпро, 20 травня 2018 р). Частина 2. Дніпро: ДДАЕУ. 2018. С. 70-72 (0,24 друк. арк.)

15. Малиш Д.О. Фінансовий та реальний сектори економіки України: взаємодія та співвідношення. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: зб. матеріалів ІІІ Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Суми, 22-23 листопада 2018 р.). Суми: СумДУ, 2018. С. 125-128 (0,13 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Малиш Д.О. Фінансова безпека підприємств під впливом нестабільності фінансового сектору України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Сумський державний університет, Суми, 2019.

Дисертаційна робота присвячена удосконаленню теоретичних засад та науково-методичних підходів до формування фінансової безпеки підприємств в умовах нестабільності фінансового сектору економіки. У роботі розвинуто концептуальні засади формування системи фінансової безпеки підприємств, обґрунтовано взаємозв’язок між фінансовою архітектурою підприємства та його фінансовою безпекою; поглиблено теоретичний базис впливу фінансового сектору на фінансову безпеку підприємства; оцінено сучасний стан та тенденції розвитку фінансового сектору України; проаналізовано фінансовий стан підприємств реального сектору економіки з позиції забезпечення їх фінансової безпеки; визначено рівень фінансової безпеки підприємств через використання показників фінансової стійкості; оцінено рівень фінансової без-

пеки підприємств через призму фінансової архітектури; розроблено та обґрунтовано науково-методичний підхід щодо визначення стану та динаміки патернів фінансової безпеки підприємств та здійснено індивідуальне та інтегральне оцінювання її рівня.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий сектор, фінансова архітектура, фінансова стійкість, підприємство, структура капіталу, структура власності.

АННОТАЦИЯ

Малыш Д.А. Финансовая безопасность предприятия под влиянием нестабильности финансового сектора Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Сумский государственный университет, Сумы, 2019.

Диссертационная работа посвящена совершенствованию теоретических основ и научно-методических подходов к формированию финансовой безопасности предприятий в условиях нестабильности финансового сектора экономики. В работе на основе проведенного структурно-декомпозиционного анализа дефиниции «финансовая безопасность предприятия» развита концепция ее обеспечения и определены субъекты, объекты, стратегическая и оперативная цель, принципы, методы и инструменты обеспечения. Обосновано, что существующие определения финансовой безопасности предприятия не учитывают интересы стейкхолдеров и предложено собственное понимание данного понятия, как такого состояния структуры капитала, который обеспечивает поглощение (абсорбцию) внешних и внутренних экономических шоков за счет сформированного запаса финансовой прочности и защищает интересы стейкхолдеров в условиях существующей финансовой архитектуры предприятия. Доказано, что субъектно-объектная структура финансовой безопасности предприятия определяется сложившейся на предприятии финансовой архитектурой. В работе изучены ключевые теории структуры капитала и выделены статические и динамические теории. На основании этого систематизированы детерминанты финансового левериджа предприятия, которые сгруппированы в экзогенные и эндогенные группы.

Обосновано, что финансовый сектор имеет непосредственное влияние на финансовую безопасность предприятия через сложившуюся на них финансовую архитектуру, которая включает имеющуюся структуру собственности, с учетом наличия мажоритарных и миноритарных акционеров, сформированную владельцами команду топ-менеджмента, которые во взаимодействии определяют стратегию корпоративного управления и поручают менеджерам проводить оперативное управление предприятием, а также сложившуюся в следствие взаимодействия этих стейкхолдеров структуру капитала, с учетом стратегии ее дальнейшей мины.

В результате проведенного анализа сделаны выводы, что финансовый сектор экономики Украины развивается динамично, но при этом имеет все признаки нестабильности, поскольку находится в состоянии непрерывного

финансового кризиса, оказывает существенное влияние на финансовую безопасность предприятия. Ключевую роль среди финансовых посредников играют банковские учреждения поэтому финансовый сектор Украины имеет признаки банкоцентричности поскольку удельный вес активов банков в ВВП составляет более 50 %, а рыночной капитализации – 1 %, причем последний показатель сократился с 29 % в 2014 до 1 % в 2017. Обосновано, что финансовое состояние отдельных отраслей реального сектора экономики, а именно: добывающей, пищевой, химической промышленности, машиностроения, энергетики и телекоммуникаций (их доля в суммарных активах в экономике страны составляет более 20%), является сложным и таким, что приближается к критическому. Учитывая динамику активов этих отраслей, обосновано, что происходит изменение структуры реального сектора экономики, заметное сокращение активов машиностроения и телекоммуникаций, а также постепенное сокращение химической и пищевой промышленности. Устоявшимися остаются активы энергетики и добывающей промышленности. Анализ финансового состояния избранных предприятий показал, что 24 из них имели значение ниже нормативного, при этом 6 предприятий можно считать финансово независимыми и финансово безопасными. В работе усовершенствован научно-методический подход к оценке финансовой безопасности предприятий через систему показателей финансовой устойчивости путем введения коэффициента внутреннего (собственного) обеспечения, рассчитывающегося как отношение прироста нераспределенной прибыли к приросту собственного капитала предприятия, который в отличие от существующих отражает заинтересованность владельцев предприятия в финансировании его расширенного воспроизводства.

В работе систематизированы методы защиты финансовой безопасности предприятия, которые могут быть использованы как противодействие финансовому рейдерству и основаны на взаимосвязи между сложившейся финансовой архитектурой и уровнем финансовой безопасности предприятия. Разработан и обоснован научно-методический подход к определению интегрального показателя состояния финансовой безопасности предприятия как в разрезе отраслей реального сектора, так и по экономике в целом на основе использования функции желательности Харрингтона, что в отличие от существующих позволяет осуществить объективную оценку в т.ч. при отсутствии части параметров в различных группах показателей. Определены текущая динамика состояния финансовой безопасности предприятий и вектор его дальнейшего движения на основе разработанного научно-методического подхода к определению и прогнозированию уровня финансовой безопасности предприятий, основанные на 3 группах финансовых показателей (имущественном состоянии и ликвидности, финансовой устойчивости, деловой активности и рентабельности) с использованием самоорганизующихся карт Кохонена.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовый сектор, финансовая архитектура, финансовая устойчивость, предприятие, структура капитала, структура собственности.

SUMMARY

Malysh D.O. Financial security of companies under the influence of instability of the financial sector of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in economic science, specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – Sumy State University, Sumy, 2019.

The thesis is devoted to the improvement of theoretical principles and scientific and methodological approaches to the formation of financial security of companies in the conditions of instability of the financial sector of the economy.

The thesis develops conceptual foundations for the formation of the financial security system of companies, the relationship between the financial architecture of the company and its financial security is substantiated; the theoretical basis of financial sector influence on financial security of the company is deepened; the current state and trends of the financial sector development in Ukraine is assessed; the financial situation of the real economy from the perspective of ensuring financial security is analyzed; the level of financial security of companies through the use of indicators of financial stability is determined; the level of financial security of enterprises through the prism of financial architecture is assessed; the scientific and methodical approach to determining the state and dynamics of financial security patterns of companies is developed and substantiated and an individual and integrated assessment of its level is carried out.

Keywords: financial security, financial sector, financial architecture, financial stability, company, capital structure, ownership structure.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Школьник Інна Олександрівна

Підп. до друку 26.02.2019.
Формат 60×90/16. Ум. друк. арк. 1,2.
Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № 115.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.